

TÜRK KÜLTÜR POLİTİKASI ve LOMAVRENLER¹

Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL*

ÖZ

Ülkeler tarihi, sosyolojik, demografik şartları ve yönetim kabulleri çerçevesinde bir kültür politikası belirler. Ancak birbirinden farklı koşulların getirdiği bu unsurlar nedeniyle ülkeler arası kültür politikalarında önemli farklılıklar oluşmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de bu noktada tarihsel yaşanmışlıklar ve ülke yöneticilerinin farklı kabulleri nedeniyle zaman zaman birbirinden oldukça farklı politikalar izlemektedir. Türkiye açısından bu değişikliklerde dünya konjonktürü, ülke içindeki sosyo politik şartların değişimi ve iktidar partilerinin kabulleri önemli argümanlar olmuştur.

Bu çalışma belirtilen hususlar kapsamında Türkiye Cumhuriyeti'nin alt kimlik gurubu olarak adlandırılacak Poşalar ya da uluslararası literatürde konuştukları dilden hareketle Lomavren olarak adlandırılan kitleye karşı uyguladığı politikanın ne olduğu sorusuna cevap aramaya ve ilgili kitlenin sosyal, tarihsel, ekonomik ve kültürel açılardan tanıtımına yöneliktir. Konunun Türkiye açısından önemine karşın konuya ilişkin literatürün sınırlılığı çalışmanın önemini arttırmaktadır. Çalışma sınırlı bir bölgede ancak kimlik çalışmalarında yaşanan problemlerin giderilmesi adına bir yılı aşan bir sürede tespit edilen kişilerle kurulan bağlar neticesinde daha çok uzak/yakın katımlı gözlem ile soru cevap yöntemlerinden elde edilen verilerin düzenlenmesiyle gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin etnik kimliklere yönelik uyguladığı politikalar saha çalışmasında elde edilen tespitlerle karşılaştırılarak geleceğe yönelik programların belirlenmesine katkı sağlamak amacıyla hareket edilmiş konuya ilişkin sivil toplum örgütlerinin, akademinin ve devletin ilgili birimlerinin yaptığı kültür politikalarına yönelik yayınlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür Politikası, Poşalar, Lomavrenler

TURKISH CULTURAL POLICY AND LOMAVRENS

ABSTRACT

Countries determine a cultural policy within the framework of historical, sociological, demographic conditions and management acceptances. However, due to these factors brought about by different conditions, there have been significant differences in cultural policies between countries. Followed by the Republic of Turkey at this point in very different historical experiences and policies from each other from time to time due to the different acceptances of the country's leaders. These changes in the world situation in terms of Turkey, acceptances of the exchange and socio-political conditions in the country's ruling party has become an important arguments.

This study will be called sub-identity group of the Republic of Turkey within the scope of the issues stated Posha or international literature in the language they speak Starting from Lomavr when called to answer the question of what policies toward the audience to look and relevant audience of social, historical, and for the promotion of economic and cultural terms. Despite the limitations of the literature on the subject in terms of Turkey's importance threads

¹ Bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi BAP kapsamında "Ermenice Konuşan Çingeneler/Poşalar" adlı ve 2018-2115 kodlu proje kapsamında desteklenmiştir.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, onculkursat@gmail.com, Orcid ID: 0000 0002 0668 4007

increases the importance of the study. The study was carried out in a limited region but with the organization of the data obtained from the question and answer methods with the observation of far / close participation as a result of the ties established with the persons identified for more than one year in order to eliminate the problems experienced in identity studies. Republic of Turkey's civil society organizations on the subject was moving policies implemented against ethnic identity compared with the determination obtained in field work in order to contribute to the identification of future programs, publications for his cultural policy of the relevant departments of the academy and the state have been examined.

Keywords: Cultural Policy, Pouches, Lomavren

Türkiye’de etnik kimlik çalışmaları, bağımsızlık savaşı sonrası ülkenin bütünlüğüne yönelik yaşanan ayrılıkçı başkaldırıları nedeniyle uzun yıllar boyunca sessiz bir tavırla karşılanmış dolayısıyla konu ile ilgili araştırmalar oldukça sığ bir yapıda kalmıştır. Resmi söylemin bu ketumluğuna karşın, Sovyet Rusya’nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında güçlenmesine paralel olarak Türkiye’de de etkisini gösteren sosyalist etkilerin sonucunda bu yöndeki sosyal ve siyasal kabulleri benimseyen kişilerin yayınları kendini göstermiş ancak bu çalışmalar da büyük oranda göz ardı edilmiştir. Bugün için Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun yüzüncü yılına doğru her iki durum da büyük ölçüde kırılmış ve bu yöndeki çalışmaların sayısı belirli oranda artmıştır.² Buna karşın ilgili literatürün sosyal bilimlerin güçlü bir gelenekten dolayısıyla alt yapıdan önemli ölçüde yoksun olması ve ülke içinde yaşanan politik söylemler bu çalışmaların hala ülke politikasını belirleyici bir tavırla karşılanması sonucundan oldukça uzaktır.

Etnik kimlik merkezli yayınların bu seyri, Türkiye’de genel adıyla “çingene” olarak bilinen kitleye yönelik çalışmaların da yukarıda belirtilenler kapsamında bir tarihsel süreç yaşamasına yol açmış dolayısıyla son yıllarda konuya ilişkin çalışmalara kadar konu büyük oranda atıl kalmıştır. Bu süreç, iktidar partisi konumunda bulunan AK Parti’nin “Roman Açılımı” sonrasında belirgin ölçüde kırılmaya başlamış ve bu tarihlerden itibaren çalışmaların sayısında kayda değer bir artış meydana gelmiştir. Ancak bu çalışmaların önemli bir oranı Lom, Dom ve Romlardan oluşan genel kitlenin daha ziyade “Roman” olarak bilinen kitlesinin tanıtımı, içinde buldukları sosyal kabuller ve yaşam koşullarına yönelik unsurlara ilişkin olarak gerçekleştirilmiştir.

Siyasal ve akademik problemlere karşın ilgili kitleye karşı akademik bakış açısının değişimi, farklı alt grupların çalışılmasına olanak tanınması ve konuya ilişkin literatür oluşturması açısından bu yayınlar önemlidir. Buna karşın ilgili literatürün detaylı taranması durumunda özellikle teorik alt yapının yetersizliği ve sahadan uzaklığın bu çalışmaların bir bölümünü atıl duruma getirdiğini ifade etmek gerekmektedir.

Bu çalışma, belirtilen etkenler göz önünde bulundurularak üst kimlik olarak “Çingene”, özelden ise “elekçi, Poşa” adıyla anılan ve daha ziyade Eskişehir’e bağlı yerleşim birimleri başta olmak üzere Ankara (Etimesgut) ve oldukça sınırlı bir oranda Çankırı Elekçileri/Poşaları üzerine gerçekleştirilmiştir. Çingene ve Poşaların kimliği üzerine birbiriyle ilişkili benzer yayınlar nedeniyle konunun bu boyutu sınırlandırılarak

² Özellikle bölücü mahiyette ve ayrıştırıcı bir bakış açısına sahip kitlelerin politik ve ayrılıkçı bir söylemle yaptıkları çalışmalar halen varlığını korumaktadır.

çalışma, başlıkta belirtilen çerçevede şekillendirilmiştir. Eskişehir’de yaşayan Poşaların sözlü ifadeler kapsamında alınan bilgiler ile Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nce sağlanan kayıt bilgileri doğrultusunda XIX. yüzyılın ortalarından öncesinden itibaren Eskişehir ve Ankara çevresinde yaşadıkları görülmektedir. Sözlü kaynaklarından edinilen bilgiler, bu tarihten önceki dönemlerde de Ankara Eskişehir arasında Poşaların varlığına yönelik ifadeler taşımaktaysa da bu bilgiler tarihi vesikalarla teyit edilememiştir.

Türkiye ve yurt dışı kaynaklarında tespit edilebildiği kadarıyla belirtilen bölge özelinde bağımsız bir çalışma bulunamamış sadece genel cümleler içerisinde bölgede Poşa varlığına dair ifadeler yer almıştır. Cumhuriyetin ilanından bugüne kadar geçen süreye karşın konuya ilişkin verilerin sınırlılığı yukarıda belirtilen siyasal nedenlerin yanı sıra kültürel antropoloji ve kimlik merkezli çalışmalar yürüten akademisyenlerin sayısal yetersizliği, iktidarların konuya olan tavrı, saha çalışmasının zorluğu, akademik donanımsızlık gibi öğelerin de birleşiminin bir sonucudur. Bu çalışma özellikle bu tespitler bağlamında Türkiye merkezli yayınlarda oldukça sınırlı sayıda yer alan “Poşa” konulu çalışmalara bir katkı ve uluslararası literatürde ilgili kitlenin konuştuğu dilden kaynaklı olarak verilen “Lomavren” ifadesinin literatürde daha yoğun kullanılması gerekliliğine olan inancın sonucudur.

Poşalara yönelik Türkiye merkezli çalışmalardan en kapsamlılarından biri Üzüm tarafından gerçekleştirilmiştir. Üzüm’ün çalışması sadece bir ili kapsamı yönüyle Türkiye geneli açısından yeterli olmamakla birlikte Poşaların nüfus yoğunluğu ve çalışma tarihinin yakınlığı açılarından konuya ilişkin önemli veriler sağlamaktadır. Üzüm’ün, (Üzüm 2018) çalışmasından hareketle Lomavren diline yönelik olarak; Hintçe kökenli ancak Ermenice bir varyant (Kenrick 2007 akt Üzüm), Ermenicenin bir diyalekti (Patkanof 1989 akt Üzüm), Ermenice gramer yapısının ağırlıklı olduğu yapısal özelliklerin çingene diline ait kelimeler üzerinde uygulanmasıyla oluşmuş karma bir dil (Melikian 2002 akt Üzüm) ifadelerine erişmek mümkündür. Üzüm çalışmasında yaptığı derlemelerde elde ettiği verilerle adını belirttiği kaynaklarda geçen verileri karşılaştırmış ve derleme bölgesindeki dile dair “Poşaların konuştuğu iddia edilen Lomin ya da Lomavren dili ile araştırma konumuz olan Çankırı Poşa dilinin aynı olup olmadığı hakkında şimdilik bir şey söyleyecek bilgiye sahip değiliz.” (Üzüm 2018 174) diyerek net bir çıkarıma gidememiştir. Konuya ilişkin olarak diğer çalışmalarda da hali hazırda detaylı bir sözlük ve kültürel envanter verileri bulunmamaktadır.³ Tarihsel anlamda yüzlerce yıllık bir ortak yaşam alanına sahip olunan “Poşa”lar saha araştırmalarımızdan kaynaklı olarak oluşan kanaate göre⁴ Türkiye’nin hemen her bölgesinde ancak özellikle Kuzeydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve İç Anadolu’da daha yoğun bir şekilde yaşamaktadırlar. Köken olarak Hint kökenli oldukları konuyla ilgili yerli/yabancı kaynaklarda belirtilen Poşalar, Eskişehir ve çevresinde belirli yerleşim birimlerinde yoğunluk göstermektedir. Konuşma dili olarak Türkçe dışında ikinci bir dile sahip olan Poşaların dili, uzun yıllar boyunca “Gizli Dil” olarak adlandırılmıştır. Türkiye’deki

³ Tarafımızdan hazırlanmakta olan çalışma kapsamında, Eskişehir Poşalarının kullandıkları dile ait sözlük, ilgili dilin temel gramer özellikleri ve somut olmayan kültürel miras unsurlarından çeşitli unsurlar verilecektir.

⁴ Türkiye merkezli geniş kapsamlı akademik yayının bulunmaması nedeniyle kişisel yorumda bulunulmuştur.

akademisyenlerin büyük oranda çözümleyemediği ya da sosyal ve siyasal etkenler nedeniyle ifade etmediği Lomavren dili, büyük oranda Ermenice, belirli oranda ise Farsça ve Türkçe'den oluşmaktadır.⁵

Yüzyıllardır önce Osmanlı ardından Türkiye Cumhuriyeti bünyesinde yaşayan Eskişehir ve çevresindeki Poşalar, geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerleşik yaşama geçmişlerdir. Yapıları itibarıyla buldukları bölgeye adaptasyon konusundaki uzmanlıklarına karşın sosyal ve ekonomik nedenlerle kentte periferide küçük yerleşim birimlerinde ise olabildiğince toplu olarak belirli mahallelerde ancak sosyal yaşamın içerisinde bir yaşam sürmektedirler. Eskişehir merkez ve ilçelerinde yaşayan Poşalar içerisinde özellikle "Elekçi" olarak adlandırılan kitlenin, yapılan saha çalışmalarında yoğun olarak Beylikova, Mahmudiye, Alpu ve Eskişehir kent merkezinde yaşadıkları tespit edilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin verdikleri bilgilere göre uzun bir süre öncelikle Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine daha sonra Beylikova yakınındaki eski ismi Erten yeni ismi ise Süleymaniye olan köye yerleşmişlerdir. Bu süreçlerde sabit bir yerleşimden ziyade hareketli bir yapıya sahip olan Poşalar, zamanla sosyal ve ekonomik sebepler nedeniyle yerleşik yaşama geçmişlerdir. Sadece Beylikova'da yaklaşık altmış hane olarak yaşamalarına karşın, nüfusun önemli bir bölümü göçer hayatın azalması, değişen ekonomik şartların etkisi gibi nedenlerle özellikle Ankara Sincan ve Polatlı'ya göç etmiştir. Beylikova ile Mahmudiye'de yaşayan Poşalarla Ankara'nın adı geçen yerleşim birimlerindeki kişiler arasında akrabalık bağları devam ettirilmektedir. Eskişehir Poşalarının nüfus hareketliliği göçer yaşam süresince daha ziyade belirli iki mekân arasında gerçekleşmiştir. Yaz ve kış dönemi olarak adlandırılacak bu dönemlerde yaşam alanlarındaki bu mekânlar arasında ürettikleri ürünleri satarak geçimini sağlamaya çalışan Poşalar, son yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Kurtuluş Savaşı yıllarında İç Anadolu'da yaşanan sosyal hareketliliklere paralel olarak hareket etmişlerdir. Nüfus kayıt bilgileri ilgili kitlenin hareketliliğini daha net bir şekilde göstermektedir. Bu kayıtlarda özellikle Kırıkkale ve Eskişehir hattındaki yerleşim birimlerine ait yerler son dönemde yatay hareketliliğin bir anlamda şekillendiğini göstermektedir.

Kendilerini Alevi olarak adlandıran Eskişehir Poşalarının bağlı buldukları ocaklar üzerinden de bu hareketliliği görmek mümkündür. Eskişehir'de Seyit Battal Gazi Ocağına bağlı olan Poşaların⁶ yanısıra Kırıkkale Balışeyh ilçesinde bulunan

⁵ Poşaların dilindeki Ermenice yoğunluk etnik köken kaynaklı olmayıp yaşam alanlarıyla ilişkilidir. Konuya ilişkin kaynaklarda Hindistan'dan ayrıldıktan sonra Ermenistanın güney bölgelerinde oldukça uzun bir süre bulunmaları bu coğrafyada yaşayan Poşaların anadillerini unutmalarına ve kültürel asimilasyon nedeniyle Ermenicenin etkisine girmelerine yol açtığı ifade edilmiştir. Buldukları bölgeden kaynaklı olarak Fars etkisini de dillerine taşıyan Poşalar Türkiye/Osmanlı coğrafyasına geldikten sonra doğal olarak Türkçeden etkilenmeye başlamışlardır.

⁶ Koçu Baba Ocağının tarihsel merkezi, Kırıkkale, Balışeyh ilçesine bağlı Koçubaba beldesidir ve Koçu Baba'nın türbesi de beldededir. Ocak dedeleri beldede yerleşik olup soyadları Ulusoy'dur. Koçu Baba Ocağı'nın Koç soyadlı bir ocaklı dede ailesi de Eskişehir'de yaşamaktadır. Koçu Baba Ocağı, Eskişehir, Kütahya ve Bilecik-Bozüyük bölgelerinde yerleşik Aleviler tarafından Koçulu, Goçulu, Goçu Baba adlarıyla da anılmaktadır. Pençeli geleneğe bağlı olan Koçu Baba Ocağı bir üst ocak olarak Hacı Bektaş Çelebilerine (Ulusoy ailesi) bağlıdır. Kökel, Çankırı merkezli çalışmasında Alibey mahallesindeki Aleviler için Elekçi Baba'nın neslinden geldiklerini ve sözlü kaynaklara dayandırarak Elekçi Baba'nın Koçu Baba ile

Koçubaba Ocağına bağlı Poşaları görmek de mümkündür.⁷ Seyit Battal Gazi Ocağı dedesi Tuncay Uslu konuyla ilgili olarak, özellikle Koçu Baba Ocağı'nın taliplerinin Eskişehir'e geliş sürecinin II. Mahmud zamanında yapılan Bektaşî tarikatlarına yönelik yapılan uygulamalar nedeniyle gerçekleşmiş olabileceğini, ocağın dedesinin Eskişehir'e gelmek zorunda kaldığını bugün bir üst ocak olarak Seyitgazi Ocağına bağlı olmaları nedeniyle ihtiyaç halinde cemlerini kendisinin yürüttüğünü ifade etmiştir.

Kökenlerine yönelik olarak yazılı bir bilgiye sahip olmadıklarından sözlü kültür bağlamında XX. yüzyılın öncesine ait bilgilerin çok sağlıklı olmayıp sabitlik taşımadığı gözlenmiştir. Kaynak şahısların baba ve dedelerinin nüfus kayıt bilgilerinde Tahran'ın yazılı olması nedeniyle atalarının İran'dan gelmiş olduğuna dair söylemlerinin geçerli olmadığı, bazı kaynak şahısların "e devlet" kayıtlarında 1850'li yıllara ait kayıtlarda dahi doğum kayıtlarında Mihaliççık kaydının bulunduğu görülmüştür. Osmanlı Coğrafyasına geliş süreçlerinde günümüz İran coğrafyasının muhtemel olmasına karşın çalışma kapsamında incelenen kitlenin doğum kayıtları ve isimlerinden hareketle bu kitlenin XVIII. yüzyıl ve daha öncesinde Osmanlı coğrafyasında yaşadığını, yaşam alanlarının ise Eskişehir, Ankara, Kırıkkale ve Çankırı coğrafyaları yoğunluklu olduğu kanaati ortaya çıkmıştır.⁸ Son yüzyıla kadar bazı kişilerin ailelerinin nüfus kayıtlarında "Kıpti" ifadelerinin bulunduğu da belirlenen bir diğer unsurdur. Kaynak kişilere göre "Kıpti" ifadesi çadırdan gezinen, dilenen, dinsiz, pis gibi kötü ve olumsuz anlamlar içermektedir. Bazı kaynak şahıslar, bu nedenle ailelerinin nüfus kimlik bilgilerini değiştirerek din hanesinde İslam yazdırtıklarını belirtmişlerdir. Kıpti sözcüğünün anlamına yönelik sorularda ise bu sözcüğün anlamının bilinmediği görülmüştür.

Poşaların yaşadıkları coğrafyaya adapte olarak bölgenin dini kabullerini benimsemeleri, Rusya, Gürcistan, Ermenistan ve Türkiye gibi ülkelerde farklı inanç ve mezheplerde varlıklarına yol açmıştır. E devlet kayıtlarında XIX. yüzyılın ortalarında dahi İslami isimlerin varlığı bu coğrafyaya geliş tarihlerine yönelik tarihlendirmede nisbi bir yorumlama imkanı sağlamaktadır. Kaynak şahıslarla yapılan görüşmelerde kendilerinin Alevi olduğu ve bu inanç çerçevesinde hareket ettikleri belirlenmiştir. Kars ve Sarıkamış'ta daha önce yapılan görüşmelerde gerek bölgedeki Poşaların gerekse diğer kitlelerin Poşaların kökenlerinin Kürt olmadıklarını bildikleri ancak ilgili kitlenin büyük oranda Kürtleşmiş ve hanifi mezhebine bağlı oldukları tespit edilmişti. Elazığ merkezde yapılan saha çalışmasında ise şehrin periferisinde yaşayan Poşaların kendi dillerini sınırlı oranda korumakla birlikte önemli oranda Türkleşmeye başladıkları tespit edilmiştir. Anadolu coğrafyası içerisinde birbirinden belirli oranda kopan Poşaların buldukları coğrafyaya ne şekilde adapte olduklarını göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülen bu tespitler Eskişehir ve çevresindeki Poşaların Alevi inancına ne şekilde sahip olduğunun anlaşılmasına imkan vermektedir. Alevi inanç ve değerlerinin özellikle XX. yüzyılda yaşanan kentleşme ve sosyolojik diğer etkenler

çağdaş olduğunu ve Elekçi Baba'nın Koçu Baba'ya 800 yıl önce ikrar verip talip olduğunu belirtmektedir.(Kökel 2011)

⁷ Seyit Battal Gazi Ocağı dedesi Tuncay Uslu Dede ve Koçu Baba Ocağı dedesi Besim Ulusoy Dede Eskişehir ve Kırıkkale hattında belirtilen şekilde taliplerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

⁸ Kökel'in "Çankırı İlindeki Alevi Köyleri" adlı çalışmasında konuya ilişkin olarak "Alibey mahallesi kökenli Aleviler aynı soydan olup Elekçi Baba'nın neslinden gelmektedir. Alibey mahallesi Alevilerine göre Elekçi Baba, Koçu Baba ile çağdaştır. Elekçi Baba, Koçu Baba'ya 800 yıl önce ikrar verip talip olmuştur." ifadelerini görmek mümkündür.

nedeniyle geçmişe oranla zayıflaması ve büyük oranda siyasallaşması doğal olarak Poşalarda da benzer şekilde inanç ve erkânlarına geçmişe oranla zayıflamasına neden olmuştur. Göçebeliliğin artık kaybolması ile yerleşik hayata geçen Poşaların yoğun anlamda Alevi inanç ve erkânınının uzaklaşmaya başladıkları dolayısıyla toplumdaki entegre oranına bağlı olarak sunniyeştikleri ise konuya ilişkin bir diğer gerçekliktir.

Yaşam koşullarında meydana gelen değişikliklerin sosyal kabullerde doğurduğu farklılığa karşın toplumsal yargıların henüz özellikle küçük yerleşim birimlerinde kırılamadığı ve bu kitlenin yoğun olarak kendi içinde evlilikler yaptığı reel bir gerçekliktir. Buna karşın bölgeden başka coğrafyalara göç ederek yaşamlarını devam ettirmeye çalışanların kimliklerinin bilinmemesi nedeniyle toplumsal anlamda kabul gördükleri ve sosyal statülerinin Eskişehir ve çevresindekinden çok daha farklı bir konumda buldukları kendi ifadelerinden tespit edilmiştir.

Eğitim seviyesi itibarıyla oldukça düşük bir noktada olan kitlenin yüksek öğretim mezunu sayısı ise sınırlıdır bu nedenle ilk ve orta eğitim sonrası devlet memurluğu gibi bir çalışma hayatından ziyade ticaret yaparak geçimlerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Yakın tarihlere kadar geçimlerini yoğunlukla belirli mekânlar içerisinde ürettikleri ürünleri satarak sağlayan Poşalar, bu durumu biraz da göçebe yaşam koşullarına ve sabit bir mekânlarının olmamalarına bağlamaktadır. Poşaların elekçilik, sepetçilik, kalaycılık, bohçacılık, demircilik, yüzükçülük gibi çeşitli mesleklerle uğraştıkları bilinmesine karşın bu meslek gruplarının bir anlamda kendi iç gruplarının yansıması olduğu gözlemlenmiştir. Eskişehir Beylikova kapsamında yapılan çalışmada görüşülen kaynak kişiler kendilerini "Elekçi" olarak tanımlamış eskiden dedelerinin elek, kalbur işleriyle uğraştıklarını belirtmişlerdir. Demirci, yüzükçü gibi farklı meslek adlarıyla anılan kesim ile köken olarak aynı olduklarına karşın boyluk yapı ve konuşulan dil bakımından farklılıklar olduğu, görüşme yapılan kitlenin temel görüşü olarak ön plana çıkmıştır. Bu farklılıkların dil farklılığı yanı sıra fiziksel olarak ten renginden anlaşıldığı da ifade edilmiştir.

Günümüzde ise göçer yaşamın sona ermesi, tarım üretiminde meydana gelen değişiklikler nedeniyle elek yapımının sonlandığı ancak satışının sürmesi dolayısıyla az da olsa sepetçiliğin devam ettiği belirlenmiştir. Süreç içerisinde elek ve sepet yapımının azalması "bohçacılığın" yapılmasına yol açmış, kaynak şahısların önemli bir bölümü yakın geçmişe kadar kendilerinin de "bohçacılık yaptıklarını ancak mağazaların açılmasıyla bohçacılığın ekonomik bir getiriden uzaklaştığını belirtmiştir. Bohçacılığın azalmasıyla birlikte bir anlamda devrin koşullarına göre hareket eden kitle, bohçacılığı pazara taşımış ve pazarda etek, bluz, örtü, battaniye gibi eşyaları satmaya başlamıştır. Pazarcılığın yanı sıra, mağazalarda satış elemanı, inşaat işçiliği gibi işlerde yoğunluk olduğu ancak özellikle genç neslin belediye bünyesinde görev almaya çalıştığı ve daha düzenli bir yaşama geçme isteğinde oldukları görülmüştür. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan kişi sayısı ise oldukça sınırlıdır.

Yakın tarihe kadar, kendilerine yönelik olarak toplumda "Çingene" ifadesinin kullanıldığı, evleri kötü kullanacakları, düzenli işi olanların sayısının azlığı gerekçesiyle kendilerine ev kiralanmadığı, kahvehane gibi toplumun farklı kesimlerinin bir arada bulunduğu mekânlarda dahi zaman zaman yalnız bırakılarak dışlandıkları, gurur kırıcı

ifade ve yorumları yaşadıklarını ifade etmişlerdir.⁹ Kaynakların verdikleri bu ifadelere karşın bazı yerleşim birimlerinde bu ilişkilerin bugün oldukça sıcak olduğu, evliliklerin gerçekleştiği görülmüştür.

İnanç dünyaları çerçevesinde Beylikova İlçesi İmikler Köyü'nde bulunan "Hasan Baba Türbesi", Seyitgazi ilçesinde bulunan Seyit Battal Gazi Türbesi, Arslanbeyli Köyü'nde Şeyh Sücaeddin-i Veli Türbesi, Mihaliççik ilçesinde Sarıköylü'de bulunan Yunus Emre Türbesi genelde il sınırları içerisinde olduğu için halk tarafından daha çok ziyaret edilen yerlerdir.

Tarihsel sürecin kapsadığı geniş zaman dilimi, göçer yaşamın sona ermesi gibi etkenler yemek kültürlerinde de değişiklikler meydana getirmiştir ancak tirit, mala, suya kaçan, purşit gibi daha ziyade kendilerine özel yemeklerin yaşatıldığı dikkat çekmektedir.¹⁰

Türkiye'de ve Eskişehir Ankara hattında tespit edilen Poşaların kültürel anlamda ayırt edici en büyük özellikleri olan dillerine yönelik ise makalenin başında belirtildiği üzere Üzüm'ün çalışmaları dışında önemli bir kaynağa tesadüf edilmemektedir. Bu çalışma kapsamında sadece örneklendirilecek olan elde edilen dillik yapıya ait örnekler aşağıda verilmiştir.

Türkçe	Eskişehir Poşalarınca
Bugün seni seviyorum.	(Assor es gissirimor.)
Akşam bize yemeğe gel.	(İrigun mezi abur ego.)
Masaya tabakları, bardakları, çatalı, bıçağı yerleştirdim.	(Masa tabaknin, bardaknin diri darabi diri.)
Babam masayı balkona kurmuştu.	(Halis balkoni dirav masa)
Çünkü hava çok güzel.	(Havam şok durer.)

⁹ Kaynak kişilerden bir tanesinin ifadesine göre bazı toplumlar onlar ego pari, lo şeklinde kelimeyi uzatarak seslenip alay ederlermiş.

¹⁰ Tirit yemeği için kuru soğan, domates, patates soyulur ve içine biber doğranıp salça ile biraz sulu kıvama getirilir. Daha sonra kuru ekmek doğranarak bir kaba konulur ve hazırlanan karışım ekmeğin üzerine dökülür, onun üstüne de sarımsaklı yoğurt ilave edilerek yenilmesi tercih edilir. Mala yemeğini yapmak için büyük bir tencerede su kaynatılır, içine un atılır, sürekli oklava ile karıştırılarak pişirilir. Piştikten sonra kaşık ile alınır ve tepsi içine konularak üstüne bol tereyağı dökülerek yenilir. Bu yemeğe halk arasında 'kaçamak' ismini verenlerde vardır. Hamurun misket gibi yuvarlanıp sıcak suya atılması 'yuvalak' ismini alır. Hamur iyice yoğurulur, kaşıkla alınıp, kaynar suyun içine atılır ve onun üstüne tereyağı, peynir dökülerek yenilir. Buna 'suya kaçan' denir. Kaynak kişilerden birkaçının söylediği diğer bir yemek ise 'purşit yemeğidir. Purşit için tepsinin içine un konulur ve içine karabiber, dövme biber atılır. Sonrasında ise biraz sulandırılarak yapan kişi eliyle harmanlar ve karışım küçük toplar haline getirilir. Ardından bu toparlaklar suyun içine atılarak çorba yapılır. 'Çingene turşusu' ise öncelikle uygun bir kavanozun içine ayıklanan ve haşlanan kuru biberlerin içine sarımsak ve limon tuzu atılmasıyla yapılır ve diğer turşulardan farklı olarak beklemeye gerek duyulmadan tüketilebilir.

Bahar gelmişti çiçekler açmıştı.	(Ameri şaduzn egaw)
Kış ayından, soğuktan kurtulduk.	(Zimarer elank bagen elank)
Sonra annemle beraber pazara gideceğiz.	(Edev mariş et pazari erdiluvank.)
Kırmızı kazağımı, siyah pantolonumu giydim.	(Parmir kanagı sev vardiki haka.)
Ve annemin yanına koşarak gittim.	(Maris kovu vazceluv pora.)
Evden çıkınca pazar yerine yürüyerek gelmiştik.	(Donen elank pazarı kalolav poram.)

Yukarıda özetle verilmeye çalışılan Eskişehir Poşalarının Osmanlı İmparatorluğu'ndan itibaren bu coğrafyada yaşadıkları açıktır. İmparatorluk sürecinde konar göçer bir yapıda yaşamlarını sürdüren ve sunni söylemin dışında bir yapıya sahip olan Poşalar, “yedi yabancı”, “kıpti” gibi adlarla anılmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'yle oluşturulmaya çalışılan ulus devlet politikası ise bu kitleye Cumhuriyet'in ilk döneminde erişememiş, Atatürk'ün vefatı sonrasında ise politik argümanlar farklılaşmıştır. Ulus devlet mantığının bürokraside gücünü kaybetmesi ve ülkenin daha farklı bir politik kabulde yönetilmeye başlanması, ülke içerisindeki farklı etnik kimliklerin entegresinin uzamasına ya da gerçekleşmemesine yol açmıştır. Bu bakış açısı, Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar buldukları bölgeye oranla küçük bir nüfusa sahip oldukları görülen Elekçiler/Poşalar/Lomavrenler devletin somut bir politik kültür politikasına bağlı bir tavırla karşı karşıya gelmemesi sonucunu doğurmuştur. İktidarların bu tavır temelinde tavırsız/görmezden gelme şeklinde bir kültür politikası olarak adlandırılabilir. Ulus devlet söyleminin etkisini yitirmesi sürecin zamanla ümmet söylemine geçmesine olanak tanımıştır. Cumhuriyet sonrası ümmet politikasından çıkılarak millet anlayışına geçme çabalarının sonucu olarak kurulan Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve diğer tüm kurumlar ilk dönemlerdeki kuruluş çabalarından ve idealist çalışmalardan özellikle 12 Eylül 1980 sonrası koparılmışlardır. 12 Eylül ihtilali sonrasında yapısında meydana getirilen değişikliklerle atıl duruma düşürülen ve sadece sempozyum, kongre desteği, kitap yayını dışında bir adım atmayarak rutini tekrardan öteye gidemeyen kurumlar, günlük politikaya çerçevesinde hareket etmek durumunda kalmışlardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde ise yapılan atamaların da yıllarca politik argümanlar çerçevesinde liyakat temelinden uzak bir anlayışa sahip olması, kurum kimliğinin doğal olarak idealizmden koparılmasına yol açmıştır. İlgili bakanlığın “kültür strateji belgesi”nin olmadığı bir yapıda kültür politikasına yönelik kurumsal çalışmaların hangi esaslar üzerine kurulacağı sorusu ise bu çerçevede cevapsız kalacaktır.

Kurumların ideolijisizleştirilmesine yönelik yapı, temel itibarla İkinci Dünya savaşı özelde ise Demokrat Parti ile birlikte büyük oranda başlatılmış ve “ulus devlet” söyleminden uzaklaşmıştır. Bu nedenledir ki sosyolojik açıdan en küçük gruplar dahi bu “uluslaştırmama” politikasının sonucunda sadece doğal süreçle gerçekleşen uyum/entegre unsurların dışında kendi kimliklerini korumuşlardır. İki binli yıllardan itibaren ise kültür politikalarında geçmişi görmezden gelme politikasından

uzaklaşarak en üst perdeden etnik kimliklerin varlığına yönelik cümleler kurulmasıyla neticelenmiştir. Ancak etnik kimlik söylemlerindeki vurgunun ümmet söylemiyle birleştirilmesine yönelik çabalar, tabanda ümmet söylemi yerine kimlik söyleminin ön plana çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Ülkenin birçok coğrafyasında kendini bir nedenle üst kimlikle örtmüş kişi ve grupların kökenlerinin açıkça dile getirildiği, ayrılıkçı söylemlerin arttığı bir sosyo politik yapı doğmuştur.

Yukarıda belirtilen kimlik politikaları çerçevesinde Eskişehir ve çevresinde yaşayan “Elekçiler” kendi kültür ve millet kökenlerine yönelik akademik ve sosyal bir arayışa girmemiş ancak bu durum Türk kültürüyle olan entegre sürecinin gecikmesine yol açılmıştır. Bu entegre gönüllülük esasına bağlı olduğundan sürecin gecikmesi toplumda “Elekçiler”le var olan nisbi ayrılığın uzamasına ve kitlenin mutsuzluğuna neden olmuştur. Türk toplumunun siyasal hafızasının günlük olaylarla yoğun bir şekilde meşgul edilmesi, siyasi söylemlerin getirdiği problemlerin giderilmesine yardımcı olmuş ve makalenin yazıldığı tarihlerde sosyolojik anlamda geçmişteki toplumsal barışıklığa dönüşüm büyük oranda gerçekleşmiştir.

KAYNAKLAR

COŞKUN Kökel, (2011) “Çankırı İlindeki Alevi Köyleri Hakkında “**Alevilik Araştırmaları Dergisi**, S.1, s.163-204

ÜZÜM Melike, (2012) Çankırı Poşaları Dil ve Kültür Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı Ankara 2012

ÜZÜM Melike, Gökter Bilge (2018) Çankırı Poşa Dili Örneğinde Elektronik Sözlük Hazırlama Önerisi, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.28, s. 173-190

KENRICK, D. (2007). (Akt: Üzüm Melike: 2012) Historical Dictionary of the Gypsies. Maryland: The ScarecrowPress.

MELİKİAN, G. (2002). (Akt: Üzüm Melike: 2012) On the Problem of Secret Languages and Slangs in Iran. Iran andCaucasus, 6, (G. S. Asatrian, Ed.) içinde (ss. 181-188). Boston: BrillPublishers

PATKANOFF, K. P. (1908). (Akt: Üzüm Melike: 2012) Some Words on the Dialects of Transcaucasian Gypsies-Boşaaand Karaçi. JGLS New Series, I, 229-257.